

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه نوآموزان پیش دبستانی

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیام‌هایی که بدون این فعالیت‌ها میسر نیست، و البته فراموش نمی‌کنیم که کلاس‌های داستان‌نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم‌کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکان‌مان را هر چه زیباتر، رنگارنگ‌تر و غنی‌تر کنیم و با قدرت داستان‌نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آن‌ها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

بازی بی کلام

بازی بی کلام (پانتومیم) از قدیمی ترین انواع نمایش است و یکی از بهترین تمرین ها برای نمایش خلاق و افزایش خلاقیت دانش آموزان به حساب می آید. در جلسات پیشین، بیشتر تمرکز ما روی تصویرسازی روی کاغذ به واسطه نقاشی کشیدن بود. این مساله هدف نبود، بلکه مقدمه ای بود برای رسیدن به مراحل بعدی. در درس جدید به بچه ها می آموزیم که چطور از قوهی خیالشان استفاده کنند. پس از این بخش، کودک یاد می گیرد که با تمام وجودش تخیل کند.

برای شروع، صرفا از بچه ها می خواهیم با حرکات صورت و بدن، برخی از احساساتشان را نشان بدهند. طوری که دوستانشان بتوانند آن را حدس بزنند. از آنجایی که این درس، ورود بچه ها به دنیای بازی بی کلام است، تمرین های ساده ای برای آن در نظر گرفته شده است.

تمرین - نمایش خلاق:

۱/ روی تخته، تصویر چهار شیء که بوهای مختلفی دارند، نقاشی کنید. (برای مثال: گل، جوراب، گوسفند، فلفل، قهوه یا چای، نارنگی، درخت و ...) سپس از بچه ها بخواهید یکی از این تصاویر را در ذهنشان انتخاب کرده و به صورت خیالی آن را بو کنند. بقیه باید حدس بزنند که دوستشان کدام را انتخاب کرده است.

۲/ تعدادی از بچه ها را انتخاب کنید و یک موبایل فرضی به آنها بدهید. قرار است بچه ها خبری بشنوند و بدون این که حرفی بزنند، نسبت به آن عکس العمل نشان بدهند. طوری که بقیه متوجه نشوند، به هرکسی بگویید چه نوع خبری شنیده و از بقیه بخواهید حدس بزنند. (برای مثال: خبر خوشحال کننده، خبر ناراحت کننده، خبر ترسناک، خبر عجیب و ...) از بچه ها بخواهید درباره ی هریک از خبرهای فوق تعریف کنند که به نظرشان چه اتفاقی افتاده است.

۳/ تعدادی وسیله ی نقلیه را روی تخته نقاشی کنید. (برای مثال: موتورسیکلت، دوچرخه، ماشین سواری، تراکتور، هواپیما، قطار، اسب و ...) چند نفر از بچه ها را انتخاب کنید و از آنها بخواهید رانندگی با یکی از آنها را بازی کنند. بقیه نیز حدس بزنند که کدام وسیله انتخاب شده است. حالا بچه ها تعریف کنند که با این وسیله نقلیه کجا می روند.

قصه‌ی بی‌کلام

در ادامه‌ی جلسه‌ی قبل، این بار به جای بازی بی‌کلام وارد مبحث قصه‌ی بی‌کلام می‌شویم. تفاوت این دو درس در این است که در بازی بی‌کلام، بچه‌ها صرفاً با کلمات سر و کار داشتند. اما این‌جا می‌خواهیم بچه‌ها اتفاقات و وقایع را بازی کنند. در ادامه، موقعیت‌های نمایشی مختلفی برای بچه‌ها طراحی می‌شود تا وارد عرصه‌ی جدیدی از خلاقیت و خیال‌پردازی شوند.

از بچه‌ها بخواهید چشمان‌شان را ببندند و خودشان را در یک جنگل تصور کنند. به آن‌ها بگویید خودشان را میان درخت‌ها ببینند و اطراف را در ذهن‌شان مجسم کنند. حالا یک خرس به سمت‌شان می‌آید. خرس به آن‌ها نزدیک و نزدیک‌تر می‌شود. ممکن است در این لحظه بترسند. اما پیش از این که خرس به آن‌ها برسد، یک اسب از راه می‌رسد و خرس را فراری می‌دهد. اسب بعد از این که آن‌ها را نجات می‌دهد، آرام به سمت‌شان می‌آید. کودک اسب را نوازش می‌کند و از او تشکر می‌کند. پس از این، از دانش‌آموزان بخواهید چشمان‌شان را باز کنند.

به بچه‌ها بگویید داستانی را که در ذهن‌شان دیدند نقاشی کنند. از آن‌ها بخواهید در نقاشی به ما بگویند که اسب و خرس چه شکلی بودند؟

پس از این، نقاشی‌های بچه‌ها را با هم مقایسه کنید. از آن‌ها بخواهید نقاشی‌های همدیگر را ببینند و درباره‌ی آن صحبت کنند. این تمرین به صورت مشترک انجام می‌شود و همه‌ی بچه‌ها یک قصه را تصور کرده‌اند. ولی هرکدام با قوه‌ی تخیل منحصر به فرد خودش آن را دیده و این باعث می‌شود تا نقاشی‌های نسبتاً متفاوتی بکشند.

تمرین:

۱/ تعدادی از بچه‌ها را انتخاب کنید و در گوش هرکدام، عنوان یک شغل را بگویید. سپس از آن‌ها بخواهید بدون صحبت کردن، آن شغل را بازی کنند. (برای مثال: فروشنده، قصاب، نجار، باغبان، خیاط، ماهی‌گیر، تعمیرکار و ...)

۲/ برای بچه‌ها قصه‌های کوتاه یک خطی بگویید و از آن‌ها بخواهید آن را بازی کنند. (بازی تک نفره)

برای مثال:

- قبل از این که شکارچی شلیک کند، یک مورچه در لباسش رفت و تیرش به خطا رفت. او از شدت خارش بدن و قلقک، بالا و پایین می‌پرید.
- خرگوشی یک هویج دید. آن را برداشت. اما قبل از این که گازش بزند، هویج از دستش فرار کرد.
- کلاغ می‌خواست یک گردو را جایی مخفی کند. اما هرکجا که آن را می‌گذاشت، دلش آرام نمی‌گرفت.
- کودکی اسباب بازی مورد علاقه‌ی دوستش را قرض گرفته بود. درست لحظه‌ای که می‌خواست برود تا اسباب بازی را به او پس بدهد، از دستش افتاد و شکست.
- باغبان برای کاشتن درخت زمین را می‌کند. تا این که بیلش به یک چیز سفت خورد. نگاه کرد و دید یک کوزه‌ی گنج پیدا کرده است.

- بچه‌ای در حال توپ بازی در کوچه بود. او شوت محکمی زد و توپش زیر یک ماشین پارک شده گیر کرد. حالا او تلاش می‌کند توپش را از زیر ماشین بیرون بیاورد.

و ...

۳/ موقعیت‌های نمایشی ساده‌ای طراحی کنید و بچه‌ها را دو به دو مقابل هم قرار داده، از آن‌ها بخواهید بدون کلام آن موقعیت را بازی کنند. (بازی دو نفره)

برای مثال:

- شخصی خوابیده، و شخصی دیگر می‌خواهد بدون بیدار کردن او، چیزی را از زیر بالشش بردارد.
- پزشکی می‌خواهد بیمارش را معاینه کند، اما بیمار قلقلکی است.
- شخصی می‌خواهد از رودخانه عبور کند و داخل آب می‌افتد. حالا یک نفر دیگر می‌خواهد به او کمک کند که از آب بیرون بیاید.
- یک مداد و پاک‌کن که باهم مشکل دارند. هرچه مداد می‌نویسد، پاک‌کن سریع پاک می‌کند.
- یک گل که صاحبش فراموش کرده به او آب بدهد، پژمرده شده است. حالا صاحب گل از راه رسیده و به او آب می‌دهد. گل لحظه به لحظه حالش بهتر می‌شود.
- دو مورچه که یک دانه‌ی سنگین پیدا کردند و به زحمت آن را به سمت خانه می‌برند.

و ...